

# Morawski, Tomasz

---

## Była taka podchorążówka w Warszawie... : (wychowankowie Szkoły Podchorążych Sanitarnych 1922-2001)

---

Medycyna Nowożytna 8/2, 217-222

---

2001

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



---

---

*Tomasz Morawski*

# Była taka podchorążówka w Warszawie...

(Wychowankowie Szkoły Podchorążych  
Sanitarnych 1922–2001)

28 czerwca 2001 roku w Warszawie przy ulicy Jazdów 6, w siedzibie Działu Zbiorów Specjalnych Głównej Biblioteki Lekarskiej odbyło się otwarcie kolejnej z wielu wystaw przygotowywanych przez pracowników tegoż działu. Tym razem wystawa miała charakter wyjątkowy, dotyczyła bowiem Szkoły Podchorążych Sanitarnych, która w latach II Rzeczypospolitej mieściła się w Zamku Ujazdowskim, czyli tuż obok, a sam budynek użytkowany przez GBL jest jednym z dwóch ocalałych pawilonów Szpitala Ujazdowskiego, który był Szpitalem Szkolnym SPS. Główną Bibliotekę Lekarską ze Szkołą Podchorążych Sanitarnych łączy także osoba profesora Stanisława Konopki, założyciela i długoletniego dyrektora GBL, będącego kierownikiem biblioteki Szkoły.

Tradycja więc, jak i fakt, iż GBL posiada bardzo bogate zbiory dotyczące historii SPS i losów jej wychowanków obligowały ją do zorganizowania wystawy mogącej przybliżyć zwiedzającym historię uczelni medycznej kształcącej lekarzy-oficerów, którzy swym życiem dowiedli, jak wspinała to była szkoła.

Inspiratorem przedsięwzięcia, głównym organizatorem wystawy i towarzyszącej jej sesji naukowej jest kustosz Działu Zbiorów Specjalnych GBL mgr Agnieszka Pruszyńska. Od kilku lat poświęciła się ona gromadzeniu materiałów dokumentujących historię SPS. Wymarzyła więc sobie, że naturalną kolejną rzeczą

dobrze byłoby posiadane przez GBL dokumenty i inne pamiątki związane ze Szkołą pokazać na wystawie. Zaprosiwszy do współpracy przy opracowaniu scenariusza mgr. Tomasza Morawskiego z Działu Udostępniania Zbiorów GBL, a zaprojektowanie oprawy plastycznej powierzwszy mgr. Stanisławowi Soszyńskiemu, doprowadziła do zorganizowania nie tylko wystawy, ale i sesji naukowej. Przygotowanie wystawy umożliwiła dotacja ppłk. dr. Aleksandra Domaradzkiego.

Celem wystawy, której tytuł brzmi „Była taka podchorążówka w Warszawie... Wychowankowie Szkoły Podchorążych Sanitarnych 1922–2001” było zaprezentowanie historii SPS i losów jej wychowanków przez wyeksponowanie materiałów archiwalnych zgromadzonych w Wielkiej Brytanii przez dwóch byłych podchorążych Szkoły, Aleksandra Domar-Domaradzkiego i Romana Jakubskiego. Zbierane przez nich przez wiele lat archiwalia, za pośrednictwem mgr A. Pruszyńskiej wzbogaciły zbiory Biblioteki.

W zamierzeniu autorów wystawa miała dotrzeć przede wszystkim do żyjących jeszcze wychowanków Szkoły, rodzin i znajomych absolwentów SPS, historyków medycyny i wojskowości oraz osób zajmujących się biografistyką. Zaprezentowano na niej wybór fotografii i materiałów biograficznych dotyczących 340 osób. Jak już wspominałem, podstawą ekspozycji są przekazane Bibliotece archiwa, gromadzone przez kronikarzy i dokumentalistów Szkoły: Aleksandra Domaradzkiego i Romana Jakubskiego. Obaj za wysiłek włożony w zintegrowanie żyjących w różnych krajach wychowanków SPS zostali uhonorowani przez kolegów Rubinowymi Sygnetami Zasługi. Sygnety te, wraz z trzecim, przyznanym komendantowi Szkoły gen. Stefanowi Hubickiemu, stanowią cenne uzupełnienie ekspozycji, na którą złożyły się m.in. fotografie portretowe i zbiorowe, biogramy, świadectwa, dyplomy, korespondencja, wycinki prasowe, kasety magnetowidowe i magneto-fonowe z nagraniami zjazdów i spotkań koleżeńskich.



Zgromadzone na wystawie pamiątki zostały wyeksponowane w 12 gablotach i 16 zestawach fotografii. Pierwsze trzy gabloty poświęcone zostały historii SPS. Przedstawiono w nich m.in. materiały dotyczące założenia Szkoły, jej kadry dowódczej, czy sztandaru. W kolejnych sześciu gablo-

tach zaprezentowano losy przeszło 50 elewów poszczególnych siedemnastu promocji, ze szczególnym uwzględnieniem lat II wojny światowej. W pozostałych gablotach znalazły się publikacje związane ze Szkołą w tym „Jednodniówki” z 1937 r., publikacje wychowanków SPS wydane w Anglii, oraz dotyczące polskich ośrodków akademickich za granicą z lat 1940–1952. Ostatnia z gablot zawiera szczególnie cenne eksponaty. Wśród nich „Rubinowe Sygnety Zasługi”, osobiste pamiątki A. Domar-Domaradzkiego (m.in. komplet 11 odznaczeń – zob. zdjęcie na 221 str.), sygnet rodowy, Złota Odznaka 1 Dywizji Pancerniej), pamiątki związane z Alfredem Paczkowskim (np. znak „Cichociemnych”), zegarek kieszonkowy ze złotym medalem gen. Stefana Hubickiego.

Pierwszych sześć zestawów fotografii dotyczy dziejów Szkoły. Wśród nich są fotografie komendantów SPS, sztandaru spalonego w 1939 r. oraz zdjęcia dokumentujące codzienne życie poszczególnych roczników podchorążych. Trzy kolejne zestawy przedstawiają fotografie portretowe podchorążych z okresu szkolnego i dla porównania portrety z lat 60. i 70. (w tym z żonami). Pozostałe zestawy poświęcone są: Polskiemu Wydziałowi Lekarskiemu w Edynburgu 1941–49, jubileuszom i zjazdom koleżeńskim, dokumentalistom-kronikarzom Szkoły: Bolesławowi Markowskiemu, Romanowi Jakubskiemu i Aleksandrowi Domar-Domaradzkiemu.

Ekspozycja została uzupełniona tablicami z informacjami na temat historii SPS, wykazami imiennymi poszczególnych promocji, wykazami strat wojennych poniesionych przez wychowanków Szkoły.

Zwiedzającym przedstawiono również życiorysy 10 wybranych absolwentów uczelni, wśród nich: Jana Aleksandrowicza, Leona Bazały, Tadeusza Huczki, Stanisława Sosabowskiego, Alfreda Paczkowskiego, Edwarda Rużyły.

Otwarcie wystawy towarzyszyła zainaugurowana przez dyrektora GBL dr Aleksandra Tulczyńskiego sesja naukowa, podczas



której referaty wygłosili: prof. Andrzej Felchner (Ujazdowska podchorążówka na tle innych szkół oficerskich Wojska Polskiego 1918–39), prof. Edward Rużyło (Uczeń i wychowawca w Szkole Podchorążych Sanitarnych – zob. zdjęcie na poprz. stronie), dr Marek Dutkiewicz (Wychowankowie i kadra Szkoły Podchorążych Sanitarnych – ofiary zbrodni katyńskiej), mgr Tadeusz Morawski (Archiwum Szkoły Podchorążych Sanitarnych A. Domaradzkiego i R. Jakubskiego w zbiorach Głównej Biblioteki Lekarskiej).

Planowane jest wydanie przez GBL referatów i katalogu wystawy.

Wystawa i towarzysząca jej sesja cieszyły się wyjątkowo dużym zainteresowaniem. Już na otwarciu obecnych było ok. 100 osób. Organizatorzy zakładali, że ekspozycja czynna będzie do 12 X 2001. Jednak ponieważ wystawę, poza uczestnikami sesji i wernisażu, do połowy października odwiedziło ponad 200 osób i nadal kolejni zainteresowani zgłaszali chęć jej odwiedzenia, postanowiono termin zamknięcia przesunąć na koniec grudnia.

Wystawę odwiedzały rodziny podchorążych, ich znajomi, naukowcy itp., jednak największą radość organizatorom sprawili autentyczni, byli wychowankowie Szkoły. Wernisaż i sesję naukową zaszczyliło swą obecnością 13 z nich (niektórzy przyjechali z Łodzi i Szczecina), a następnych dwóch zwiedziło wystawę w późniejszym terminie. Warto wspomnieć ich nazwiska. Z wcześniejszych promocji: Edward Rużyło (VIII 1929 r.), Sergiusz Hornowski i Antoni Chróścicki (XI), Jan Kwoczyński i Wiesław

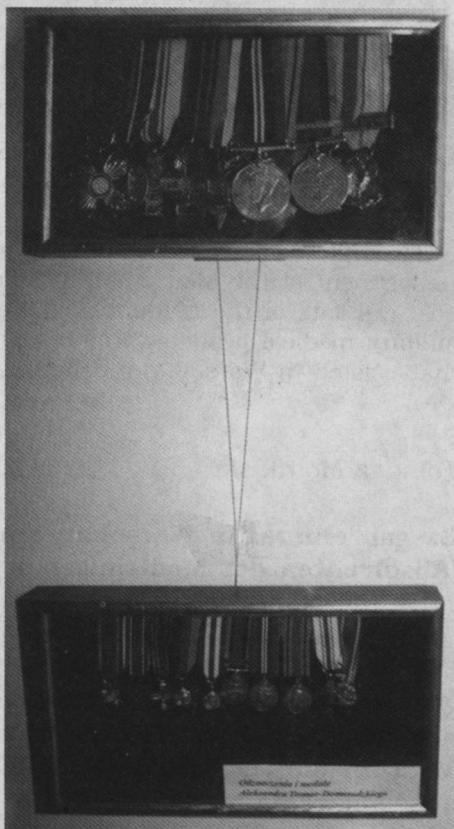


Łazowski (XII), Lubomir Kuszczak, Jerzy Nowkuński i Władysław Popkowski (XIII), Włodzimierz Fijałkowski i Lech Iwanowski (XIV). Z roczników przyjętych do SPS w końcu lat 30.: Jan Merkel i Jerzy Piechota (XVI 1937 r.) oraz Henryk Kopczyk, Jerzy Mync i Tadeusz Zdawski (XVII 1938 r.). Doprawdy, wzruszający był widok starszych panów, spotykających się po latach czy odnajdujących wśród ekspozatów pamiątki własne lub po swoich kolegach. Nie

wszyscy żyjący wychowankowie SPS mogli mimo chęci przybyć do Warszawy. Niektórzy z nich m.in. Jan Aleksandrowicz i Ryszard Fidelski z Łodzi, Zbigniew Ślaski z Lublina, Franciszek Nitzke z Anglii, Henryk Wójcicki i Stanisław Skoryna z Kanady – przysłali koleżeńskie pozdrowienia. Niestety Ujazdowa nie mógł też odwiedzić A. Domaradzki – ofiarodawca znacznej części eksponatów i donator, jednak przez cały czas pozostawał w kontakcie z organizatorami wystawy.

Rodziny „podchorążych z Ujazdowa” ze wzruszeniem odnajdywały na wystawie ślady swych mężów, ojców, braci czy dziadków, często przekazując do GBL przechowywane w domu pamiątki. Dzięki temu Biblioteka wzbogaciła się o liczne, bardzo cenne dary, wśród których są m.in. albumy z fotografiami ze Szpitala Ujazdowskiego i polskich szpitali wojennych w Egipcie i Palestynie, 90 zdjęć z SPS, kilka życiorysów, różnego rodzaju dokumenty, dwa numery „Świata Podchorążych” z 1933 r., pierwszy numer wojenny „Lekarza Wojskowego” z lipca 1941 r., wydany w Szkocji czy łyżeczka ze Szpitala Ujazdowskiego.

Pokłosem wystawy jest również ok. 150 wpisów w księdze pamiątkowej. Wiele z nich jest wyrazem wdzięczności dla organizatorów za przypomnienie wspaniałej Szkoły i jej wspaniałych wychowanków. Pozwolę sobie przytoczyć fragmenty kilku z nich. Córki jednego z absolwentów napisały: „Ze wzruszeniem wysłuchałyśmy i obejrzałyśmy wystawę znajdując na niej ślady naszego Ojca Henryka Wróbla prom. XI [...]”. „Serdeczne dzięki za wykłady w sesji naukowej i znakomitą wystawę o SPS, na której odnalazłem świadectwa po moim wuju dr Zbigniewie Wiczuk Wiczewskim prom. IX” – podpisał Jacek Kowalewski.



Jan Kwoczyński napisał „Wystawa stwarza nastrój, który przeniósł mnie 70 lat wstecz. Nie wiedzieliśmy wówczas jakie tragiczne losy nas czekają. Wielu z nas potop przetrwało. Dziękuję Pani Agnieszce Pruszyńskiej za wystawę”.

Z kolei wpis Daniela Bargiełowskiego: „Oglądając zgromadzone tu fotografie i eksponaty uczułem, iż coś mnie chwyta za gardło. Coś bardzo niemeńskiego, więc chwała Kobiecie, która tę wystawę sprokurowała”.

Organizatorzy wystawy „Była taka podchorążówka w Warszawie...” starali się przybliżyć wiedzę o ważnym fragmencie naszej historii, o ponad 900 podchorążych, którzy w latach 1922–39 studiowali medycynę i którzy w godzinie próby, jak i w codziennym życiu okazali się godnymi Szkoły, z której wyszli. Warto w tym momencie przytoczyć fragment wpisu prof. Edwarda Rużyłły „Wystawa, która pobudza do myślenia, stymuluje patriotycznie, zbliża ludzi do siebie [...]. Dzisiaj możemy powiedzieć, że Szkoła Podchorążych Sanitarnych formowała ludzi, którzy zarówno w wojsku jak i w medycynie coś Ojczyźnie oddali”.

*Tomasz Morawski*

### **There once was a Cadet Officers School in Warsaw... (Graduates of the Medical Cadet Officers School 1922-2001)**

Report on an exhibition in the building of the Special Collections Department of the Main Medical Library, devoted to the war-time and post-war fate of the graduates of the Medical Cadet Officers School, a military medical academy training physicians with the rank of officer that existed in Warsaw until the outbreak of the Second World War.

*Tomasz Morawski*

### **Es gab einmal in Warschau eine Offizierschule... (Absolventen der Medizinischen Offizierschule 1922 - 2001)**

Bericht über die Ausstellung im Gebäude der Medizinischen Bibliothek in Warschau, Abteilung für Sondersammlungen, gewidmet den Kriegs- und Nachkriegsschicksalen der Absolventen der Medizinischen Offizierschule, einer Militärhochschule für Medizin, die vor dem zweiten Weltkrieg Ärzte im Offiziersrang ausgebildet hatte.